

"ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ"

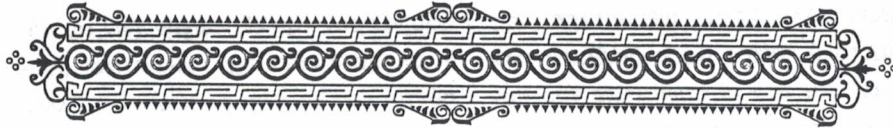
ΔΕΛΤΙΟΝ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΕΩΣ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΗΣ ΟΜΩΝΥΜΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΕΤΟΣ ΙΔΡΥΣΕΩΣ 1974	ΤΕΥΧΟΣ 301	ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2006	Γραφεία: Οδός Μαυρομιχάλη 7 Αθήνα 106 79 ΤΗΛ. - FAX: 210-36.21.651
--------------------------	---------------	---------------------------------	--

ΑΘΗΝΑ 2006

Η ΠΕΡΙΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ ΒΙΚΕΛΑ ΣΤΗΝ ΑΡΤΑ ΤΟΥ 1884

Επιμέλεια: **ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ Λ. ΒΕΤΣΙΟΣ**

Δρ. Νεότερης Ιστορίας

Ο Δημήτριος Βικέλας, γνωστός ποιητής και πεζογράφος, γεννήθηκε στην Ερμούπολη της Σύρου στα 1835. Κατάγονταν από αστική οικογένεια με πνευματική παράδοση και έζησε τα παιδικά του χρόνια στη Σύρο, στο Ναύπλιο, στην Κωνσταντινούπολη και στην Οδησό. Σε ηλικία 17 χρόνων ταξίδεψε στο Λονδίνο, όπου παρέμεινε 20 χρόνια και ασχολήθηκε με το εμπόριο, ενώ ταυτόχρονα επιδόθηκε σε συστηματικές φιλολογικές μελέτες. Από το 1872 εγκαταστάθηκε στο Παρίσι και αφοσιώθηκε αποκλειστικά στα γράμματα. Εκτός από τη συγγραφική ανέπτυξε και έντονη εθνική και κοινωνική δράση. Στο Παρίσι το σπίτι του ήταν κέντρο των φιλελλήνων λογίων και ο ίδιος ενίσχυσε οικονομικά, τους εκεί Έλληνες σπουδαστές. Στα 1894, από το Παρίσι, συντέλεσε στην αναβίωση των Ολυμπιακών αγώνων και κατάφε-

ρε να γίνουν οι πρώτοι αγώνες στα 1896 στην Αθήνα. Στα 1900 εγκαταστάθηκε στην Αθήνα, όπου επέδειξε έντονη κοινωνική δράση. Πέθανε στα 1908.

Ο Δ. Βικέλας υπήρξε πολύγλωσσος και πολυγραφότατος. Μεταξύ των έργων του είναι και το βιβλίο του «Από Νικοπόλεως εις Ολυμπίαν» (1886) όπου περιλαμβάνονται περιηγητικές επιστολές που απευθύνονταν στον φίλο του μαρκήσιο de Queux de Saint Hilaire και οι οποίες γράφτηκαν «κατά την διάρκεια βραχείας περιοδείας κατά τας δυτικές επαρχίας της Ελλάδος». Από το έργο του αυτό παραθέτω απόσπασμα επιστολής που εγράφη στις 21 Απριλίου 1884 και αναφέρεται στην Άρτα'.

«Η Άρτα δεν κατώρθωσεν εισέτι ν' απεκδυθή τον τύπον τουρκικής πόλεως. Αι λιθόστρωται οδοί της είναι στε-

ναί, σκοτειναί, ελεειναί. Τινές εξ αυτών έχουν δήθεν πεζοδρόμια εκατέρωθεν, άλλα τόσω υψηλότερα της αναμεταξύ κοίτης προς διάβασιν των κτηνών και των υδάτων (είτε του ουρανού, είτε και εκ ταπεινότερων πηγών), ώστε δια να μεταβή τις από το εν πεζοδρόμιον εις το άλλο, ανάγκη να πηδήση τολμηρώς εντός της αναμέσον λάσπης. Αι οικίαι έξωθεν φαίνονται ως επί το πολύ ταπειναί και άθλιαι, το παν δε μαρτυρεί κατάπτωσιν και κατήφειαν. Ήρχισαν που και που να ευρύωνται αι οδοί και νέαι οικοδομαί ν' αναγείρωνται, αλλά θα παρέλθη καιρός πριν ή αλλάξη επαισθητώς η όψις της πόλεως. Όπως επέλθη ριζική μεταβολή έπρεπε να προηγηθή της ανοικοδομήσεως κατεδάφισις. Αλλά προς τούτο απαιτείται ευπορία, η δε δυστυχής Άρτα επί του παρόντος δεν ευπορεί. Οι διπλωμάται του εν Βερολίνω συνεδρίου (δια τους οποίους δεν ηκούσθησαν ευχαί μόνον και ευλογίαι εις τα μέρη ταύτα της Ηπείρου), ορίσαντες τον ποταμόν Άραχθον ως το νέον σύνορον μεταξύ των δύο επικρατειών, απηλευθέρωσαν την Άρταν και αφήκαν υπό την τουρκικήν κυριαρχίαν τα κτήματα των κατοίκων της. Η τουρκική εξουσία μη οφείλουσα χάριτας, εννοείται, προς τους Αρτηνούς, δι' όσπην χαράν επέδειξαν ότε ελυτρώθησαν από τους όνυχάς της, ωφελείται της ευκαιρίας δια ν' αποκαταστήση όσω το δυνατόν οχληροτέραν εις αυτούς την μεταβολήν των πραγμάτων. Τα διόδια και αι αστυνομικά διατάξεις της παρεμβάλλουν ποικίλας δυσκο-

λίας εις την διάβασιν των συνόρων, οι τελωνιακοί δασμοί της αποκαθιστούν ασύμφορον την εξαγωγήν των προϊόντων, ώστε οι ατυχείς ιδιοκτήται ζημιούνται εάν τα μεταφέρωσιν εις Ελλάδα, δεν ευρίσκουν δε κτανάλωσιν δι' αυτά εις τα τουρκικά χώματα. Προς μεγαλειτέραν έτι βλάβην της Άρτης η τουρκική κυβέρνησις επενόησε την θεμελίωσιν νέας πόλεως ουχί μακράν της αριστεράς όχθης του Αράχθου. Παρεκτός όμως Μωαμεθανικών τινών οικογενειών της Άρτης δεν συρρέουν, ως φαίνεται, εις αυτήν οι συνοικισταί. Το πράγμα δεν είναι άξιον θαυμασμού, καθόσον δια την ερήμωσιν πόλεων, τας οποίας κατέκτησεν ακμαζούσας, ή δια την ανέγερσιν νέων.

Άλλως, είνε ελπιζόμενον ότι η Άρτα θα υπερνικήση τας παρούσας δυσχερείας, και εάν έτι επίκειται εις αυτήν μακρά περίοδος χωρισμού από την λοιπήν Ήπειρον. Χάρις εις την ανάπτυξιν της δια θαλάσσης συγκοινωνίας και εις την κατασκευήν των σχεδιαγραφουμένων οδών, οι κάτοικοί της θα εύρωσι βαθμηδόν νέα στάδια ενέργειας. Η συνέχεια της πολυχρονίου ιστορίας της βεβαίως δεν θα διακοπή.

Κατά τον Άγγλον Leake, η Άρτα κείται επί της αυτής τοποθεσίας όπου και η αρχαία Αμπρακία, η πρωτεύουσα της Ηπείρου από την εποχήν του Πύρρου. Μετά την καταστροφήν αυτής από τους Μακεδόνας, ανηγέρθη νέα πόλις επί του αυτού χώρου, η δε νέα της ονομασία παράγεται από το όνομα του παρ' αυτήν ποταμού Αράχθου.

Δεν εγγυώμαι την ετυμολογίαν ταύτην, ἀλλ' οὔτε ἔχω ἄλλην να προτείνω. Κατὰ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον ἡ Ἄρτα δὲν διέμεινεν ἀσημος, ἰδίως μάλιστα ἀναφαίνεται τὸ ὄνομά της εἰς τὴν ἱστορίαν περὶ τὰ τέλη, ὁπότε ἡ εἰσβολὴ τῶν Νορμανδῶν, αἱ σταυροφορίαι καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου μετέτρεψαν τὰς χώρας ταύτας εἰς πεδῖον πολέμου μεταξὺ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως. Κατὰ τὸ 1449 ἠλώθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἐμείνε δ' ἔκτοτε ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν ἐπὶ τέσσαρας ἑκατονταετηρίδας καὶ ἡμίσειαν.

Πολλὰ ἠδύνατο τις να ἴδῃ καὶ να ερευνήσῃ ἐνταῦθα. Πολλαὶ σελίδες τὴν βυζαντινὴν καὶ τὴν νεωτέρας ἡμῶν ἱστορίας δύνανται περὶ τὴν Ἄρταν να μελετηθῶσι, αἱ δὲ ἐκκλησιαί της καὶ τὰ μοναστήρια τῶν περιχώρων παρέχουν ὕλην ἐνδιαφέρουσαν εἰς τοὺς ἀσχολουμένους περὶ τὴν μεσαιωνικὴν ἀρχαιολογίαν. Ἀλλ' ἡμεῖς βιαζόμεθα καὶ σπευδόμεν. Ἀφοῦ ἐπεσκέφθημεν, κατὰ καθήκον, τὸν νομάρχην, κατοικοῦντα ἐν τῷ μέσῳ τῆς Ἰσραηλιτικῆς συνοικίας - ὅπου, ἐν παρενθέσει, εἶδα εἰς τὰς θύρας καὶ τὰ παράθυρα ὡραίας Ἰουδαίας φερούσας τὰ εορτάσιμά των, καθὸ Σάββατον σήμερον, - περιήλθομεν τὴν πόλιν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ φίλου δημάρχου της καὶ παρετεínaμεν τὸν περίπατον ἕως εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ.

Προτοῦ ἐξέλθωμεν τῆς πόλεως, εἰς τὸ ἄκρον αὐτῆς, ἐπεσκήφθημεν τὴν ἀρχαίαν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας Περιορίτισσας ἢ Παρηγορήτισσας, ἐν τῶν ὡραιότερων ἐν Ἑλλάδι μνημείων

τῆς Βυζαντινῆς τέχνης, ἔχον ὅμως πολλὴν ἐπισκευῆς ἀνάγκην. Δὲν λέγω περὶ τῶν ψηφιδωτῶν, τῶν ὁποίων οὔτε ἶχνος ὑπάρχει, οὔτε περὶ τῶν ἐξ ὀλοκλήρου σχεδὸν ἀπεσβεσμένων τοιχογραφιῶν, ἀλλ' ἔπρεπε να ληφθῆ φροντὶς τις περὶ τοῦ κτιρίου αὐτοῦ, ὡς ἀνταμοιβὴ τουλάχιστον διότι κατῴρθωσε να διατηρηθῆ καὶ μετὰ τοσοῦτων αἰῶνων καταστρεπτικὴν ἀμέλειαν. Τὴν τετράγωνον ἐκκλησίαν ἐπιστέφει κεντρικὸς πυργοειδῆς τρούλλος περικυκλούμενος εἰς τὰς τέσσαρας γωνίας ὑπὸ τεσσάρων μικροτέρων τρούλλων. Δύο σειραὶ παραθύρων διπύχων, καλοῦ βυζαντινοῦ ρυθμοῦ, περικυκλοῦν τὴν οἰκοδομήν. Ἡ ἄνω σειρά φωτίζει στοῶν περικυκλούσαν τὰς τρεῖς πλευρὰς τῆς ἐκκλησίας ἐν εἶδει ὑπερώου νάρθηκος. Ἐπιγραφή τις παρά τὴν πύλην τοῦ ναοῦ φαίνεται μαρτυρούσα ὅτι ἐκτίσθη οὗτος κατὰ τὴν οὐδὴν ἑκατονταετηρίδα, ἀλλὰ τὸ πιθανώτερον εἶναι ὅτι ἀνηγέρθη κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ἢ δωδεκάτην, ὁπότε ἡ Ἄρτα ἤκμαζε.

Τῆς αὐτῆς ἐποχῆς κτίσμα λέγεται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ Ἀράχθου γέφυρα. Ἀνάγκη να υποθέσωμεν ὅτι δὲν ἐγένετο καὶ τότε χρήσις ἀμαξῶν εἰς τὰ μέρη ταῦτα, καθότι ἡ ἐπὶ τῆς γεφύρας διάβασίς των δὲν εἶναι εὐκόλος. Ἀναβαίνει ἡ γέφυρα, ἀναβαίνει ἀποτόμως καὶ πάλιν ἀποτόμως καταβαίνει πρὸς τὴν ἀντίπεραν ὄχθην. Περὶ τῆς γεφύρας ταύτης ὑπάρχει εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Passow ποίημα ἀξιοπερίεργον καὶ ὡραῖον μὴ περισυναχθέν ὑπὸ τοῦ Fauriel...

Η υπόθεση επί της οποίας βασίζεται η υπόθεση του τραγουδιού τούτου, ότι δηλαδή απαιτείται θύμα ανθρώπινον διά να στοιχειώσουν τα θεμέλια, δεν συνέχεται με μόνης της Άρτης την γέφυραν. Άλλως τε, καθώς γνωρίζεις, το έθιμον των τοιούτων θυσιών, υπό ημερωτέρας αληθώς μορφήν, επικρατεί εισέτι καθ' όλην την Ελλάδα κ' εγώ δε αυτός εθυσίασα πετεινόν εις τα θεμέλια της εν Αθήναις οικίας μου.

Παρά την γέφυραν, επί της ελληνικής όχθης του ποταμού, υπάρχει μέγας πλάτανος, ο πλάτανος του Αλή πασά. Εκεί, καθήμενος υπό την σκιάν του δένδρου, έβλεπε, λέγουν, κρεμαμένους από τους κλώνους τους όσους κατεδίκαζε κατά τας περιοδείας του εις τον δι' αγχόνης θάνατον...

Ενώ ήμεθα επί της κορυφής της γεφύρας, επί της γραμμής ακριβώς της χωριζούσης τα δύο όμορα κράτη, και εβλέπομεν εκείθεν την ωραίαν άντικρου πεδιάδα, υπό δε τους πόδας μας το ορμητικόν ρεύμα του Αράχθου, χωρι-

κοί Άλβανοί πολυάριθμοι εξηγόραζον εις το τουρκικόν άκρον της γεφύρας την άδειαν του να διαβώσιν εις το Ελληνικόν. Τους επερίμενα μέχρις ου τελειώση η διαπραγματεύσεις. Ήσαν Μωαμεθανοί και δεν ωμίλουν Ελληνικά, ενόησαν όμως την ερώτησίν μου, πού πηγαίνουν; - Βραχώρι, απεκρίθησαν λακωνικώς. - Και προς τι; - Εκεί ντουλειά, παράς!

Τα δημόσια έργα και τα μεγάλα ημερομίσθια ελκύουν ουκ ολίγους εργάτας εκ της γείτονος εποκρατίας. Ας έρχωνται! Επιστρέφοντας εις την πατρίδα των θα διηγούνται ότι «εκεί ντουλειά», τούτο δε αξίζει και ωφελεί περισσότερο ίσως παρά πολλαί άλλου είδους φιλελληνικαί ενέργειαι.

1. Το απόσπασμα βρίσκεται στο βιβλίο Δ. Βικέλας, «Από Νικοπόλεως εις Ολυμπίαν», Αθήνα 1991, εκδόσεις ΕΚΑΤΗ, σσ. 37 - 45.

